

Nyhetsbrev - folkehelsearbeid 6/2017

Dette brevet går til landets fylkesmannsembeter, fylkeskommuner og kommuner, og inneholder informasjon fra Helsedirektoratet av relevans for lokalt og regionalt folkehelsearbeid. Brevet inneholder ingen bestillinger eller oppdrag. Kategorier og temaer i nyhetsbrevene varierer.

Utlysning av tilskuddsmidler Program for folkehelsearbeid i kommunene 2018

Helsedirektoratet viser til statsbudsjettet for 2018 hvor det bevilges 29,4 millioner kroner til en ny tilskuddsordning «Tiltaksutvikling innen Program for folkehelsearbeid i kommunene». Helsedirektoratet inviterer fylkeskommunene til å søke om midler til utvikling av lokale tiltak for å styrke kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet.

Søknadsfrist 1.mars 2018

Fylkeskommunene kan søke som tilskuddsmidler for en periode på 3 til 5 år. Forventet årlig bevilgning vil være på mellom 5 mill. kroner og 10 mill. kroner per fylke, som vil utbetales årlig med forbehold om Stortingets bevilgning. Det er tenkt at alle landets fylker skal, med forbehold om Stortingets bevilgning, kunne innlemmes i tilskuddsordningen på sikt.

«Program for folkehelsearbeid i kommunene» skal særlig bidra til å integrere psykisk helse som del av det lokale folkehelsearbeidet og fremme lokalt rusforebyggende arbeid. Satsingen skal bidra til å styrke kommunenes langsiktige og systematiske folkehelsearbeid.

Barn og unge er en prioritert målgruppe i tilskuddsordningen. For mer informasjon om programmet som helhet og om tilskuddsordningen, se Helsedirektoratets nettsider.

[Tiltaksutvikling innen program for folkehelsearbeid i kommunene](#)

Oppmerksomhet mot barn og unge i folkehelsearbeidet

Situasjonen for kommuners folkehelsearbeid, særlig rettet mot barn og unge, er blitt kartlagt. Bakgrunnen er den tiårige satsingen *Program for folkehelsearbeid i kommunene*. Kartleggingen er gjennomført i forkant av programoppstarten og er ment å kunne bidra til at effekten av programsatsingen kan studeres på et eller flere tidspunkter i fremtiden. Programmet er regjeringens satsning for å styrke kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Barn og unge, psykisk helse og rusforebygging er viktige stikkord for satsingen. Kartleggingen har tatt utgangspunkt i resultatmålene for programmet som omfatter en styrking av kommuners langsiktige og systematiske folkehelsearbeid, med særlig vekt på psykisk helse og rusforebygging.

Kartleggingen, som er gjennomført av NIBR og NOVA, baserer seg på flere datainnsamlingsmetoder. Tall fra Ungdatas database er reanalysert og koblet med noen variabler fra Kommune-Stat-rapporteringen (Kostra). Videre er det gjennomført en egen spørreundersøkelse om folkehelseiltak overfor barn og unge både på kommunalt- og fylkeskommunalt nivå. Resultater og analyser er gjengitt i rapports form.

Hovedproblemstillingene i rapporten er: Hva er barn og unges psykiske helsetilstand og rusmiddelbruk i dag? Hvordan arbeider og prioriterer kommunene når det gjelder inkludering av psykisk helse og rus for barn og unge i sitt folkehelsearbeid og hvilken kapasitet har de til å gjennomføre dette arbeidet? Hvilke former for samarbeid finnes i kommunene med fylkeskommunen, lokale og regionale forskingsinstitusjoner og kompetansesentra når det gjelder utvikling av kunnskapsbaserte tiltak og evalueringer av disse? Rapporten kan lastes ned gratis [her](#).

Kontaktperson: Ellen M. Paulssen, helsedirektoratet, avd. helse og levekår. E-post: epa@helsedir.no

Ny rapport om folkehelse og sosial bærekraft fra NIBR

Rapporten gjennomgår sentrale forståelser og definisjoner av sosial bærekraft, sammenheng mellom sosial bærekraft og folkehelse som begreper og politiske målsettinger, samt hvordan sosial bærekraft og folkehelse kan bidra til å understøtte og forsterke hverandre i arbeidet for en mer helsefremmende og utjevnende samfunnsutvikling.

Rapporten er skrevet av Hege Hofstad og Heidi Bergsli. [Folkehelse og sosial bærekraft. En sammenligning og diskusjon av begrepsinnhold, målsettinger og praktiske tilnærminger. NIBR-rapport 2017:15](#)

Kontaktperson: Heidi Fadum, avd. miljø og helse, Helsedirektoratet. E-post: heidi.fadum@helsedir.no

Ny rapport om fysisk aktivitet og trening på sykehjem

I forbindelse med prosjektet [trykghetsstandard på sykehjem](#) gjorde forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus og NTNU på oppdrag fra Helsedirektoratet i 2017 en gjennomgang av litteraturen knyttet til fysisk aktivitet på sykehjem. Forskerne poengterer hvor viktig fysisk aktivitet er for pasientene på sykehjemmet. Fire sentrale områder vektlegges i konklusjonen. Dette er

- I) kompetansen til personalet
- II) funksjonsvurdering ved innkommst til sykehjem og ved endring av funksjonsnivå
- III) opprettholde daglig fysisk aktivitet
- IV) tilrettelagt fysisk trening

Det er laget en [kort video](#) som oppsummerer rapporten. Rapporten kan lastes ned [her](#) og [bestilles](#).

Kontaktperson: Olov Belander, Helsedirektoratet, avd. miljø og helse.

E-post: olov.belander@helsedir.no

Abonnementsordningen Skolefrukt

Påmelding vår 2018: skoler/kommuner og elever

Alle grunnskoler kan delta i ordningen som er subsidiert av staten med kr 1,50 pr stk. frukt/grønt. Det koster kr 3,- per elev/dag å få en frisk frukt eller grønnsak. Skolefrukt kan enten betales av foresatte eller ved at kommunene/skolene/andre dekker innkjøpet. Skolene kan delta færre enn fem dager per uke, og ordningen legger opp til minimalt med arbeid.

Formålet med Skolefrukt er å stimulere til økt inntak av frukt og grønt blant grunnskoleelever. Ordningen er et viktig tiltak i lokalt folkehelsearbeid og er også ett av verktøyene for å oppfylle deler av

Helsedirektoratets Retningslinje for mat og måltider i skolen. Sjekk status for fylker og kommuner på ordningens nettside - Skolefrukt.no.

Bli med: Send en e-post til support@skolefrukt.no eller ring 815 20 123.

Kontaktperson: Prosjektleder for Skolefrukt Tore Angelsen: tore.angelsen@frukt.no

Tilskuddsordningen "Aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet" 2018

Helsedirektoratet vil med dette informere om at tilskuddsordningen «Aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet» (tidligere Aktivitet for seniorer og eldre) for 2018 er kunngjort på [Helsedirektoratets hjemmeside](http://Helsedirektoratets.hjemmeside).

Målet med tilskuddsordningen er å motvirke ensomhet, passivitet og sosial tilbaketrekning og å skape aktivitet, deltakelse, sosialt fellesskap og møteplasser.

Målgruppen er grupper som står i fare for å oppleve ensomhet, passivitet og sosial tilbaketrekning, fortrinnsvis seniorer og eldre. Søker av tilskuddsordningen: fylkeskommuner, kommuner, frivillig organisasjoner, stiftelser, statlige/kommunale/fylkeskommunale bedrifter.

Se mer informasjon i regelverket og søkerveilederen som finnes i lenken over.

Søknadsfristen er 19. januar 2018.

Kontaktpersoner: Christina Hildonen og Eva Irene Holt, Helsedirektoratet, avd. miljø og helse. E-post: christina.hildonen@helsedir.no; eva.irene.holt@helsedir.no

Gjennomgang av regelverket for barns arbeidsmiljø i barnehager og skoler

I Folkehelsemeldingen (Meld. St.19, 2014-2015) varslet Regjeringen en gjennomgang og oppdatering av regelverket for fysisk og psykososialt miljø i barnehager og skoler. Gjennomgangen skal ha som mål å etablere et helhetlig regelverk som tydeliggjør ansvar og krav til barnas arbeidsmiljø, sikrer barns rettigheter og samordner tilsynsordninger. Systemer for informasjon fra skolen og barnehagen til kommunens ledelse, barn, foreldre og allmenheten skal vurderes. I gjennomgangen skal det også vurderes en revisjon av forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, og harmonisering av regelverket i opplæringsloven, barnehageloven og folkehelse.

Til denne gjennomgangen har Helse- og omsorgsdepartementet etablert en arbeidsgruppe bestående av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet. Arbeidsgruppens fokus er rettet mot det **fysiske** miljøet i skoler og barnehager. Etter planen skal rapport fra arbeidet leveres de respektive departementene innen utgangen av 1. kvartal 2018.

Kontaktpersoner: Folkehelseavdelingen i HOD: Benedicte Mørkved Larsen. E-post: benedicte-morkved.larsen@hod.dep.no

Avdeling Miljø og helse i Helsedirektoratet: Lillian Leknes lillian.leknes@helsedir.no og Finn Martinsen finn.martinsen@helsedir.no

Bilde: Johnér

Kostholdsplanleggeren – et gratis kostholdsverktøy fra Helsedirektoratet og Mattilsynet

Kostholdsplanleggeren er et gratis kostberegningsprogram der du kan beregne summen av næringsinnhold i registrerte matvarer og sammenlikne med norske anbefalinger for inntak av energi og næringsstoffer. Kostholdsplanleggeren er beregnet til bruk i faget «Mat og helse» i grunnskolen, undervisning for helsefag på videregående og ernærings- og helsefag i høyere utdanning, kostholdsopplæring, ernæringsveiledning og for alle som ønsker å vurdere og planlegge eget kosthold.

Verktøyet er egnet til bruk i folkehelsearbeidet. I Kostholdsplanleggeren kan du logge deg på med FEIDE, som er Kunnskapsdepartementets valgte løsning for sikker identifisering i utdanningssektoren.

[Klikk her for mer informasjon om Kostholdsplanleggeren.](#)

Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet (MHFA) har laget veiledningsfilmer til Kostholdsplanleggeren. Veiledningsfilmene finner du her på MHFA sine nettsider.

Kontakt oss på e-post: matportalen@mattilsynet.no

Forebygging av fallulykker blant eldre

Hvert år rammes 60 000 i aldersgruppen 60 + av fallulykker som trenger legebehandling. Flere kommuner har klart å redusere fall blant eldre ved å jobbe godt og systematisk. Kommunene kan bl.a. forebygge fall ved å legge til rette for at eldre kan være fysisk aktive i sitt nærmiljø, ved gode gang og sykkelveier, strøing, god belysning, rekkverk og benker. I følge nasjonale anbefalinger anbefales eldre å gjøre styrke- og balanseøvelser minst tre dager i uka for å styrke balansen og redusere risikoen for fall.

Helsedirektoratet har i samarbeid med NTNU og Trondheim kommune utarbeidet 3 sett av foldere med instruksjon til styrke- og balanseøvelser for de mer utsatte i målgruppen. Folderne har nå blitt sendt ut

til alle landets kommuner. (De fleste kommunene fikk tilsendt brosjyrene i juni pga. lagertømming, mens de siste kommunene har fått brosjyrene tilsendt nå.)

Folderne er inndelt etter funksjonsnivå.

- [Øvelser for å forebygge fall - for deg som føler deg litt ustø når du går utendørs](#)
- [Øvelser for å forebygge fall - for deg som trenger hjelpemidler når du går utendørs](#)
- [Øvelser og aktiviteter for å forebygge fall hos eldre med omfattende hjelpebehov – Veiledning til helsepersonell og pårørende i omsorgsboliger og institusjon](#)

De kan også lastes ned fra Helsenorge.no.

Kontaktpersoner: Christina Hildonen og Eva Irene Holt, Helsedirektoratet, avd. miljø og helse.

E-post: Christina.Hildonen@helsedir.no og eva.irene.holt@helsedir.no.

Ny kunnskap om hva som kan bidra til et aldersvennlig samfunn

Helsedirektoratet har satt i gang flere utviklingsprosjekter som skal bidra til aktive eldre og mer aldersvennlige lokalsamfunn. Mer kunnskap er nødvendig for å få til gode tiltak.

I forbindelse med et fagseminar om aldersvennlig samfunn som Helsedirektoratet arrangerte 31. oktober, ble det lansert tre nye rapporter bestilt av Helsedirektoratet. Rapportene gir ny kunnskap om hvordan kommunene planlegger for demografiske endringer, hvordan man kan sikre eldres medvirkning, samt mulige konsekvenser av økt yrkesaktivitet blant eldre, og er del av Helsedirektoratets oppfølging av regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn.

Kommunenes planlegging og tiltak for en aldrende befolkning

Den demografiske utviklingen vil kreve mer bevisst planlegging av kommunene for et mer aldersvennlig samfunn. Rapporten fra NIBR belyser hvordan situasjonen er i forskjellige kommuner, for på den måten å bevisstgjøre rundt viktigheten av systematisk planarbeid for å møte utfordringene. Hvordan forholder kommunene seg til en økt andel eldre? Hvordan planlegger de for dette? Hvordan møter de framtiden med planer og tiltak, og hvilke tiltak har de allerede i dag? Er noen av spørsmålene som blir forsøkt besvart.

Utprøving av medvirkningsmodell for aldersvennlige lokalsamfunn

Hva er et aldersvennlig samfunn? For å finne ut dette, må man spørre dem som skal leve i det. Det er viktig å ivareta interessene til dem som ikke hever stemmen, men som kanskje blir mest berørt av avgjørelsene. Seniorer og eldre kan utgjøre en slik gruppe, siden de er underrepresentert i demokratiske fora. Sentralt i regjeringens strategi er å bekjempe aldersdiskriminering og å fremme modeller for medvirkning og bedre inkludering av eldre mennesker i lokalmiljøene. I denne rapporten fra NIBR er metoder for eldres medvirkning og deltakelse i eget nærmiljø presentert og prøvd ut.

Mulige konsekvenser av økt yrkesaktivitet blant eldre

I den siste rapporten gir forskerne nye perspektiver på hvilke konsekvenser det kan få om flere står lenger i arbeidslivet. Noen av spørsmålene som tas opp i denne, er om det vil redusere kapasiteten til frivillig innsats? Vil det gå ut over omsorgsoppgaver i familien? Og hva med eldres helse?

Kontaktpersoner: Christina Hildonen og Eva Irene Holte, Helsedirektoratet, avd. miljø og helse.

E-post: Christina.Hildonen@helsedir.no og eva.irene.holt@helsedir.no.

Brosjyren Mat og måltider for spedbarn er oppdatert

Helsedirektoratets brosjyre «Mat og måltider for spedbarn» er revidert og kommer med nytt, oppdatert innhold. Brosjyren har blant annet fått flere bilder; nå med større variasjon av foreldre og med bilder av konkrete ammetillinger. Det er planlagt oversettelse av brosjyren til flere språk i 2018. Alle helsestasjoner vil få tilsendt et opplag brosjyrer på norsk, samt noen flere språk, i begynnelsen av neste år. Last ned ny brosjyre på Helsedirektoratet.no.

Kontaktperson: Gry Hay, Helsedirektoratet, avd. barne- og ungdomshelse. E-post: Gry.Hay@helsedir.no

Kommunene får ansvar for tobakkstilsyn fra 1. januar 2018

Kommunene får fra 2018 ansvar for å føre tilsyn med salg av røyk og snus. Tobakkssalgsregisteret er opprettet for å gjøre det enklere for kommunen å få oversikt over utsalgssteder. Tobakkssalg omfatter også tobakkssurrogater som urtesnus og e-sigaretter. Tilsynet skal særlig omfatte aldersgrensen slik at røyk og snus ikke selges til mindreårige, og krav til internkontroll. Hvert utsalgssted skal kontrolleres minst én gang i året. Kommunen kan kreve en årlig tilsynsavgift fra utsalgsstedene på maks 4500 kroner, eller maks 1200 kroner fra midlertidige salgssteder.

Les mer her: <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/tobakk-royk-og-snus/tilsynsordning-for-salg-av-tobakksvarer-og-tobakkssurrogater>

Kontaktperson: Ramona Melanie Eichenberg, Helsedirektoratet, avd. miljø og helse.
E-post: ramona.melanie.eichenberger@helsedir.no. Eller ta kontakt via postmottak@helsedir.no.

Slik kan kommunen bruke Tobakkssalgs- og bevillingsregisteret

Kommunene kan selv administrere sine ansattes tilgang til både Tobakkssalgsregisteret og bevillingsregisteret uten å måtte henvende seg til Helsedirektoratet. Det nye Tobakkssalgs- og bevillingsregisteret benytter ID-porten i kombinasjon med tilgang gitt via Altinn. Tilgang kan gis av personer hos kommunen som har rett til å gi rettigheter videre i Altinn. Helsedirektoratet har sendt ut brev til alle landets kommuner med veiledning om brukertilgang. Kommunene kan bruke registeret til å få oversikt over utsalgssteder i sin kommune. Person som er gitt tilgang til registeret i sin kommune kan logge seg inn, søke opp alle registreringer i sin kommune og hente ut oversikt fra registeret. Helsedirektoratet vil legge ut ytterligere veiledning om dette på direktoratets nettsider.

Her er Tobakkssalgsregisteret: <https://tbr.helsedirektoratet.no/>

Spørsmål om bruk av løsningen eller brukertilgang rettes til tbr@helsedirektoratet.no

**Divisjon Folkehelse ønsker alle et riktig
godt nytt år!**

NESTE NUMMER AV NYHETSBRVET KOMMER I FEBRUAR 2018

NYTTIGE LENKER – FOLKEHELSEARBEID

- **Helsedirektoratet:**

Folkehelse og forebygging: <https://helsedirektoratet.no/folkehelse>

Folkehelsearbeid i kommunen: <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/folkehelsearbeid-i-kommunen>

Vevisere i lokale folkehelseiltak: <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/folkehelsearbeid-i-kommunen/vevisere-i-lokale-folkehelseiltak>

Søke om tilskudd: <https://helsedirektoratet.no/tilskudd>

- **Folkehelseinstituttet:**

Folkehelseprofiler og kommunehelse statistikkbank:

<http://www.fhi.no/helsestatistikk/folkehelseprofiler>

<http://khs.fhi.no/webview/>

Diverse - lokalt folkehelsearbeid:

<http://www.fhi.no/helsestatistikk/folkehelseprofiler/folkehelsearbeid-i-kommunen>

- **Helse- og omsorgsdepartementet:**

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/tema/folkehelse.html?id=10877>

- **Helsebiblioteket – samfunnsmedisin og folkehelsearbeid**

<http://www.helsebiblioteket.no/samfunnsmedisin-og-folkehelse/metoder-i-folkehelsearbeidet>

- **Kommunetorget:** <http://kommunetorget.no/>

- **Sunne kommuner:** <http://sunnekommuner.no/>

- **Skadeforebyggende forum:** <http://skafor.org/>

- **Statens seniorråd:** <http://seniorporten.no/>

- **Nettverk for miljørettet folkehelsearbeid:** <http://nemfo.no/>